

Gordana Bonetti: „Kmalu bom umrla“

Moj zadnji pogovor z Gordano je trajal dve uri, moje zadnje srečanje z njo je bilo lepo.

Pravzaprav sem imel vedno dovolj razlogov, da redke in kratke sestanke z njo ohranim in s posebno pozornostjo gojim v svojem spominu, kajti Gordana je zmeraj znala biti prisrčna in sočutna. Na to, kakšno je bilo njeno življenje, ne znam odgovoriti. Zmeraj sem domneval, da je srečna ženska, ki je, kot pravimo, v življenju uspela. Da je bil čas njenih najboljših let tudi čas njene osebne sreče, kajti bila je zelo priznana in, mislim, da ni nikoli skrivala zadovoljstva nad samo seboj.

Vzroki za njeno veliko popularnost niso bili iz trte izviti. Leta je bila najlepši, najbolj sonoren glas naše televizije, njena gotovost je postala pravilo in tako rekoč zakon, kako je treba nastopati kot poklicni napovedovalec, njen čar pa je bil nikoli dojeta skrivnost uspeha pri tem delu. Bila je prodorna in je dobro občutila sugestijo in silo svoje osebnosti v javnem življenju. Bila je tudi pametna in je znala svojo srečo stalno kontrolirati. Ta njen razum jo je delal skromno.

Bil sem med prvimi, ki so zvedeli za dramo njenega življenja. Težko je bilo verjeti kaj takega. Tega nikakor ni bilo mogoče povezovati z vtisom o sreči te ženske, ki jo je tako odkrito potrejevala s svojim brezbriznim vedenjem, zanesljivim nastopom pred kamerami, s svojo obzirnostjo do drugih, s svojo samozavestjo pri delu in na ulici polnih njej nepoznanih, a na njeno osebno življenje pozornih ljudi.

Od teh prvih hudih novic o njenem zdravju pa do najinega zadnjega srečanja so me občasno pretresali zelo črni glavosi o njej. Kot da je nekje blizu nas obstajal nek monstuozni skrivnostni biro, ki je kar preveč hitro in neusmiljeno pošiljal med naše vsakdanje pogovore vesti o njej.

Zaradi teh vesti, zaradi grozljivih podrobnosti o trpljenju in nesreči Gordane, je postala njena drama nekaj neresničnega, nekaj, kar poznajo samo hude sanje.

Nisem pozabil nekaj njenih prejšnjih pobud, da bi se sešla, ko je pred nekaj leti zvedela, da bi mi veliko pomenil pogovor z njo. Čutil sem, da moram prav sedaj, ko že toliko ljudi ve o njeni temi, o njenem zaskrbljenem obrazu, zazrtim v nesrečo, končno nekako priti do nje. Hotel sem, naj ve, da vem vse, kar se je zgodilo, da pa o tem ne bi govorila. Hotel sem, da ve, da bi storil vse, da bi jo rešil, če bi mogel, toda tega nisem zmožen storiti. Hotel sem biti pozoren in sočuten, kot je znala biti tudi ona sama, vendar sem se bal, da se bom na mah popolnoma prestrašil, če me tudi sama ne bo prepričala, da številne od teh zgodb,

ki krožijo o njej, niso resnične, da je sicer res bolna, a da upi niso pokopani. To sem hotel slišati od nje.

Ko mi je spomladi sporočila po telefonu, da bi se proti večeru sešla v njenem stanovanju, me je znenada obšlo, da ne bi potrkal na njena vrata. Vzroki za moj obisk pa so bili tudi poslovni. Enega od svojih intervjujev z njo sem želel uvrstiti tudi v knjigo in tako sem bil dolžan kot vsakega drugega sogovornika tudi njo prositi za dovoljenje.

*

Bil je mrak, bilo je vedro in hladno, prvi miren večer po nekaj dneh dežja. Obšel sem več cvetličarn iskaje rože zanjo, ker sem se spomnil, da je v nekem intervjuju izjavila, da so rože po njenem pojmovanju enostaven in slikovit simbol življenja. Šopka se je res razveselila kot otrok. Kot v zadregi in da bi se nehala čuditi cvetju, me je nekajkrat zaprosila, naj sedem, ona pa da ne bo sedla, dokler v hiši ne najde prave vaze zanj. Prevzelo me je globoko neugodje. Tako sem dobeseno igral, kot da ničesar ne vem, kot da sva se naposled sešla kar tako, da bi se pogovarjala o nepomembnih stvareh, o katerih je mogoče ure in ure kramljati, ne da bi bilo doglašno. Nisem hotel spremeniti svoje maske.

Toda, ona je bila na srečo vse drugo kot tisto, kar so že mesece govorili o njej. Bila je vedra, stvarna in nekako srečno zavedajoča se svojega čudovito urejenega prostora, močno radovedna, kaj mislim o najnovejši oljni sliki, ki jo je pravkar kupila, lepa in negovano oblečena, kot zmeraj. Njen obraz je bil obraz dobro znanega prijatelja, povsem miren, obkrožen s plavimi lasmi, mogoče samo malce utrujen. »Pravkar sem se vrnila s poti. Bili smo na morju, bilo je čudovito, potovala sem z avtomobilom in na enem od daljših postankov smo vrgli celo razburljivo partijo kart.«

Sama je začela pripovedovati, da se počuti dobro, da so večeri na Braču zdaj prelepi, da je tam vsak dan obvezno hodila v restavracijo na ribe, da bo spet odpotovala na Švedsko in se nato ponovno vrnila na Brač. Vprašala me je, kako da se nisem postaral, in ali pišem, ker že več mesecev ni brala ničesar mojega. Vprašala me je, če imam rad Beethovna in hitela postavljat na gramofon njegov četrti klavirski koncert. Vprašala me je, če uganem ime velikega pianista, ki tu v tej sobi tako poenostavlja najin pogovor. Gledal sem jo, poslušal, slišal pa je nisem več dobro, ker sem znenada začel dvomiti o grozljivih zgodbah o njeni usodi. Bilo mi je, da bi jo poprosil za trenutek iskrenosti, da bi mi takoj, pri priči potrdila, da ona ni tista oseba iz zgodb, in da je vse, kar je bilo na začetku videti tako strašno in brezupno, že mimo.

Ona pa, kot da je zavračala že samo misel na tak pogovor. In na mah sem ji postal hvaležen za to.

Ko sva se začela pogovarjati o moji bodoči knjigi in intervjuju v njej z njo, ko sem jo poprosil za nekaj njenih fotografij, da bi jih imel v arhivu, mi je rekla, da je to zelo dobro, da bom intervjuje objavil v knjigi, da pa pričakuje od mene tudi knjigo kritik in da jo bo kupila prva, če jo bom napisal. Vljudno sem se ji zahvalil in se ponudil, da ji pomagam iz spodnjega predala omare potegniti kup fotografij. Ko se je sklonila, da bi to storila sama, pa se je iznenada utrudila, zagrabil jo je hud kašelj. In Gordana se je utrujeno, težko kot da dneve ni zatisnila oči, hitro in neenakomerno dihajoča sesedla v naslonjač. Zaprla je oči, spustila

roki, da sta ji nemočno obviseli ob straneh naslonjača. Z glavo vznak in zaprtih oči se mi je zdela, kot bi spala. Dolgo je tako mirovala, jaz pa sem ves v neugodju brskal po slikah in jo v strahu pogledoval. Tedaj se je nenadoma predramila, se nekako omahljivo nasmehnila in me tiho zaprosila, naj ji oprostim, da se je pregrešila, ko je hotela sama dvigniti predal, ker se ne sme niti najmanj telesno naprezati.

Zaslutil sem, da se je začel neogibni pogovor o usodi nekega trpljenja. Ko se je zbrala, se znova s polno radovednostjo vrgla na brskanje po slikah, na njihovo za trenutek duhovito, pa spet nostalgično komentiranje. »Taka sem bila videti« je rekla o neki fotografiji, »a sedaj?«

Ko sem ji rekel, da se od časov te fotografije ni spremenila, to ni bila laž ali kompliment, temveč moj dejanski vtis. Toda ona je mirno, kot bi povedala nekaj, kar nje sploh ne bi zadevalo in bi samo prenašala sporočilo nečesa daljnega, nepoznanega, spregovorila zelo zbrano, počasi, preudarno, tiho besede:

»Želela bi, da bi ohranili to sliko, saj bom kmalu umrla. Na njej sem lepa, tu sem najbolj podobna sebi . . .«

*

In tako se je začel ta pogovor, tako se je začel njen dolg monolog, tako je vrgla prvo slepečo luč na svoje brezupno stanje, na grozno brezno slutenj, na neko intimno in neverjetno okrutno matematiko nesreče, v kateri vsi seštevki in vse kombinacije potrjujejo vedno eno in isto — nesrečni konec. Prizadevala si je razbiti vsako iluzijo o možnosti ali nujnosti tolažbe, govorila je neomajno zavedajoča se resničnosti svojih stavkov.

Povedala mi je, da od prvega trenutka ve za resnico o svoji bolezni, da je to terjala od zdravnikov ter ne želi nobene tolažbe, saj jo iluzije utrujajo. Povedala mi je, da so to huda, včasih brezupna stanja in pogosto se sprašuje o smislu svojega življenja, vendar ni eden izmed tistih ljudi, ki bi priznali poraz in ga spremenili v edini rezultat svojega trpljenja. Pripovedovala mi je, da je v teh zadnjih mesecih, odkar so jo sneznani z možnim trajanjem te agonije, odkrila sama v sebi močnega zaveznika, brez katerega ne bi mogla zdržati. To je zlasti, je rekla, čas. Če ima Montaigne prav, ko piše, da ga bolj vznemirja smrt kot umiranje, potem, je rekla, mi čas vendarle lahko pomaga tako, da bodo morda že jutri iznašli zdravilo, ki bi preprečilo mojo smrt, »umiranje pa sem že večkrat doslej občutila kot subjektivno, najglobbo krizo.«

Poslušal sem jo in zdelo se mi je, da se je o taki bolezni vseeno laže pogovarjati s tistimi ljudmi, ki si prizadevajo okrutna dejstva nadomeščati z iluzijami, z upi, pa čeprav so pri tem sami prepričani, da so ti upi varljivi in da jih je vsak dan vse manj in manj.

*

Toda Gordane nisem doživel kot enega takih ljudi. Govorila je trezno, ne da bi hotela impresionirati, pripovedovala je o podobi svoje najhujše drame. S prav zaprepaščajočo zmožnostjo hladnokrvnega opazovalca svojega lastnega bitja je vztrajala pri najgrozljivejših podrobnostih svoje bolezni, pri najhujših posledicah teh podrobnosti in se tako rešila v nekakšen optimizem ob domnevi, da pot njene

bolezni začasno in navidezno dobiva bolj ugoden tok. Na tem sem prepričan, je gradila svojo krhko vero in izčrpala svoje čedalje pičlejše sile.

»Veste, kaj malo mi bodo pomagali vsi ti zdravniki, aparati in preparati, če bom klonila z duhom, če bom pokleknila in čakala konca. Jaz verjamem v svojo voljo in moram se boriti za vsako sekundo. Celo sanja se mi o tem boju, o tem uporu — in potem se počutim še krepkejšo.«

Zgodba njene boleznii je podobna vsem takim zgodbam. Je pa med temi zgodbami in Gordanino razloček v tem, da je hotela vse vedeti, da je koledar našega časa skrajšala na ure in minute svoje prognoze, da se globoko zaveda svojega ravnanja in da se počuti poumnejšo, če jo čim manj varajo. S popolnim mirom neke popolnoma prebolele distance mi je pripovedovala o hudih trenutkih, ko je spoznavala resnico, najprej v Zagrebu in nato na Švedskem. Rekla mi je, da je morda pogumnejša pred smrtjo kod pred življenjem, da pa smrti kot edine rešitve ne bo priznala do zadnjega trenutka svojega boja.

*

Najin razgovor so zdaj pa zdaj prekinjali telefonski klici. Klicali so jo prijatelji in povedala jim je, da se dobro počuti. Ko pa jo je poklical zdravnik, ki ji je verjetno sporočil rezultat najnovejšega posnetka pljuč, mu je, v smehu, potrkavaje s prsti po stolu, odgovarjala, da so to dobri, odlični znaki. Tako kot znajo zdravniki tolažiti preplašene bolnike s tem, da v svoje besede vnašajo suvereni mir dobrih poznavalcev situacije, tako je tolažila svoje prijatelje v telefonskih pogovorih.

Pripovedovala mi je o nekih ljudskih zdravilih, ki pomagajo, pa o nekem švedskem zdravniku, pravzaprav veterinarju, ki dosega z emulzijami teh ljudskih zdravil izredne rezultate in kako bi bilo treba temu človeku pomagati, da bi svoje delo po zakoniti poti spremenil v možnost, da bi se z njim vsaj preživljal. Kajti, zdaj živi v neki zakotni švedski vasi in počne vse to brezplačno. Povedala mi je, da je bila tudi ona pri njem in da bi lagala, če bi trdila, da ji njegovo zdravilo ni pomagalo.

V stanovanju, v katerem sva se pogovarjala, živi Gordana s svojim možem, hčerko in materjo. V hiši vsi vedo vse in Gordana mi je nekajkrat omenila, da jo je prav odkrit pogovor z možem že večkrat rešil, kajti: »Kakšno bi bilo to življenje, ko bi se vdajala iluzijam, da bom živela še leto dni, prognoze pa obljublajo le še šest mesecev? Če pa se stvarem brez strahu pogleda v oči, potem je teh šest mesecev življenja kot šest varljivih let v iluziji. Potem je vsaj jasno, kako je treba ure, dneve in noči, prijatelje in družino, stvari v hiši in spomine, potovanja in obiske pri zdravnikih postaviti v novo, toda popolnoma realno razvrstitev. Potem je ta čas zares moj, potem sem sama vsaj v nekaj gotova.«

*

Že se je stemnilo, najin pogovor pa je trajal in nikakor se nisem mogel otresti vtisa, da Gordana sama pri sebi bolj veruje v boljši iztek svoje drame, kot je zmožna priznati. Povedala mi je, da se vedno ne počuti tako dobro kot nocoj, da ni vedno zmožna biti tako zbrana in da jo v spanju muči mora. Ko to mine, je rekla,

se začnem sramovati sama sebe in ji je žal tistih, ki so jo morali gledati in poslušati.

Ob slovesu sem ji moral obljubiti, da jo bom čez nekaj mesecev spet obiskal kajti — rekla je, da je tudi to eden od načinov za podaljševanje njene vere in boja. S to obljubo sva se razšla in potem sem morda prvič v življenju spoznal, da nobena sodba nad človekom ni tako huda kot sodba nad samim seboj. Gordana je vse strahote svoje usode sprejela, sodbe nad samo seboj pa ni sprejela in hotela podpisati . . .

TRPLJENJE POSTAVI ČLOVEKA IZ OKVIRA KONVENCIONALNIH MERIL.

Florence Nightingale